

EUFEMISMUL POLITIC

Maria Muscan
Universitatea Ovidius Constanța

Political Euphemisms (Abstract)

The present paper, which is part of research project begun in 2001 at the University of Mainz (Germany) coordinated by dr. Kussmaul, is an empirical study of euphemisms employed in mass-media discourse. The aim of this corpus-based paper is two-fold. First, it provides an analysis of possible contexts in which euphemismus can be used. Second, it offers a classification of euphemisms and discusses their functions.

1. Precizări preliminare

Prezentarea de față face parte dintr-o lucrare mai amplă începută în vara anului 2001 la Universitatea din Mainz (Germania) sub îndrumarea prof. univ. dr. Paul Kussmaul, fiind un studiu empiric asupra eufemismelor folosite în textele politice din presa scrisă și vorbită. Scopul prezentei lucrări este pe de o parte analiza posibilelor contexte de realizare a eufemismelor pe baza unui corpus format din texte din presa germană și românească, iar pe de altă parte completarea cu posibile modele a clasificării eufemismelor, precum și punerea în discuție a funcțiilor acestora.

Materialul de studiu folosit de mine cuprinde două corpusuri de texte: în primul sunt reunite articole din cotidienele germane *Süddeutsche Zeitung* și *Frankfurter Allgemeine Zeitung* precum și săptămânalul *Der Spiegel*, toate din perioada 1 iulie 2001 – 30 septembrie 2001. Din cel de-al doilea corpus fac parte titluri ale diverselor emisiuni de știri ale canalelor de televiziune *Antena 1*, *Realitatea TV*, *România 1*, *CNBC*, *CNN*, *Euro News* din perioada 21-28 martie 2003, toate referindu-se la tema războiului din Irak. Articolele și titlurile folosite sunt din domeniul reportajelor de știri din sfera politicului. Politica fiind, însă, un domeniu de activitate foarte amplu, se impune reducerea materialului cercetat la câteva teme considerate de mine a fi relevante pentru demonstrația acestei lucrări. M-am orprit, deci, asupra unor teme din politica socială (Legea căsătoriilor homosexuale promulgată în Germania la 1 august 2001) și la aspecte din politica internă a României, sau externă a SUA (este vorba despre războiul din Irak). Ceea ce am urmărit în aceste texte este modul de folosire a eufemismelor încercând totodată o analiză a impactului eufemismului politic asupra cetățeanului, respectiv analiza funcției de manipulare, pe care i-o acord eufemismului politic.

Pentru a putea vorbi despre eufemisme, trebuie stabilită mai întâi legătura cu conceptul de *tabu*. Astfel se reliefează două funcții foarte importante ale eufemismelor din perspectiva textelor resp. comunicatelor politice din presa scrisă și vorbită. Aceste

două funcții sunt descrise pentru prima oară (în legătură cu limbajul politic) de către cercetătoarea germană Sigrid Luchtenberg (1975: 361-368) (cap.3: 3.1.+3.2.).

2. Definirea termenilor

2.1. Politica

Studiile efectuate de renumiți cercetători nu au stabilit deocamdată o definiție clară și definitivă pentru conceptul de *politica*, aceasta fiind un domeniu, care nu va putea fi, probabil, niciodată lesne de definit. Pentru lucrarea de față am ales totuși următoarele definiții date de către E. Leinfellner (citată după Xiaon 1993) potrivit căreia *politica* este:

1. *Știința sau arta guvernării, a administrării sau conducerii afacerilor publice sau de stat;*
2. *Preocuparea sau activitatea acelorora, care controlează sau încearcă să controleze guvernarea sau organele acesteia;*
3. *Principiile sau scopurile unei guvernări, ale unei partid politic sau unei grupări politice exprimate de ex. în manifeste, programe de partid, discursuri de tipul State of Union Message;*
4. *În general, practicile acelor persoane interesate să găsească putere și autoritate în cadrul structurilor de conducere spre a le folosi în scopuri personale;*
5. *(...) idei și păreri politice.*

Politica unui stat sau a unui partid se regăsește în diferite domenii de activitate, cum sunt: politica externă, internă sau cea socială. materialul folosit de mine surprinde aspecte din politica internă și socială a Germaniei, precum și din politica externă a SUA, așa cum este reflectată ea prin intermediul posturilor de televiziune europene resp. românești.

Deciziile politice, indiferent din ce sferă a politicului, trebuie făcute publice, adică aduse la cunoștința cetățeanului. Tipul de limbaj folosit în acest scop, ne interesează în mod deosebit, pentru a putea analiza modul în care voalarea adevărului politic poate afecta opinia publică. Un exemplu relevant pentru modul în care eufemizarea realității obiective a deteriorat opinia publică este reacția de aprobare a unui segment îngrijorător de larg al populației românești cu privire la războiul din Irak.

2.1. Responsabilitatea politică a jurnalistului

Mass-media joacă un rol important în procesul de formare a opiniei și voinței publice iar un rolul decisiv îl are în primul rând jurnalistul. Nu ne mai putem închipui comunicarea în masă fără jurnaliști profesioniști, specializați într-un anumit domeniu. Astfel s-au format în ultimele decenii și așa numiții jurnaliști politici.

Nu întotdeauna poate fi separat domeniul politic strict de cel al jurnaliștilor politici, adeseori aceștia din urmă trecând în rândurile politicianilor de carieră (Ilie Șerbănescu). Deosebiriile dintre cele două meserii nu se mai pot trasa clar. În ceea ce privește profilul politicianului și cel al jurnalistului politic se disting teoretic

caracteristici diferite: politica face parte din sfera decizională, iar jurnalistul politic trebuie să însoțească acest proces cu ajutorul reportajelor, comentariilor, fiind instrument de comunicare.

Jurnaliștii nu redau însă numai opinia lor personală sau pe cea a proprietarului postului TV sau al ziarului, la care lucrează, ci deseori repetă doar cele spuse de către politicieni. În aceste cazuri politicienii preiau rolul de emițător al mesajului transmis. Se întâmplă foarte des să ne dăm seama că ceea ce citește redactorul de pe prompter nu sunt decât cuvintele vreunui ministru, a unui șef de partid, a unui purtător de cuvânt etc, jurnalistul având doar rol de mijlocitor al informației.

2.2. Tabu-uri și eufemisme politice

O privire de ansamblu asupra eufemismelor se poate obține din orice manual de retorică, din lexicoane sau dicționare explicative. În afară, însă, de termenul *eufemism* trebuie definit și cel de *tabu* dacă dorim să analizăm modul în care eufemismele sunt reacții lingvistice la tabu-uri sociale.

O definiție exhaustivă ar depăși limitele acestei lucrări, de aceea mă voi rezuma la următoarea definiție a conceptului de *tabu*, urmând a face apoi o mai extinsă descriere a eufemismelor. Am ales în acest scop următoarele două definiții:

S. Freud (1991: 85): *Un tabu este cel mai vechi cod legislativ nescris, a cărui nerespectare duce la sancțiuni sociale.*

Christel Balle (1990: 20): *Tabu-urile din ziua de astăzi se deosebesc de cele din vechime prin motivația lor. În timp ce popoarele primitive credeau că vor atrage mânia demonilor iar sancțiunile impuse prin încălcarea unui tabu le vor provoca leziuni fizice, cauzele ce duc la ne-numirea unui tabu de către omul modern sunt mai degrabă bazate pe teama de a nu crea vâlvă, jenă, jigniri, deci sunt bazate pe respect și considerație față de legile sociale.*

Există multe cauze care determină un vorbitor să se exprime *indirect*, să nu spună liber ceea ce gândește, să încerce să înfrumusețeze un enunț, cu alte cuvinte să recurgă la eufemisme.

Autorul unui amplu studiu asupra eufemismelor, Michael Crombach (2001: 86), stabilește necesitatea existenței unui tabu la baza folosirii unui eufemism. Acest tabu nu trebuie, în viziunea lui Crombach, să fie de natură religioasă sau superstițioasă (așa cum susțin mulți alți teoreticieni), ci că orice tabu din sfera extralingvistică poate determina apariția unui eufemism în limbaj.

De altă părere este, însă, Elisabeth Leinfellner (1971: 71), care susține că *un eufemism în limbajul politic nu poate decât foarte rar să fie expresia camuflată a unui tabu.*

Ceea ce combate Crombach este teoria potrivit căreia întotdeauna există dorința de a camufla un tabu, chiar și în politică.

Pentru susținerea propriei teze Leinfellner aduce următorul exemplu:

Tipice sunt și eufemismele, care ascund bolile politicienilor. (...) Constatăm în acest caz încă o dată deosebirea între eufemismele

limbajului uzual și cele politice. Eufemismele uzuale sunt folosite într-adevăr pentru a masca un tabu; nu același lucru se poate spune și despre eufemismele limbajului politic, unde aproape nu-și găsesc locul. Spre exemplificare amintim aici cazul președintelui John F. Kennedy, care suferea de boala Addison (insuficiență funcțională a scoarței glandei suprarenale). Pentru a se referi la această boală în public încă înaintea alegerilor, s-a folosit un termen eufemistic, și anume “insuficiență renală parțială”.

În legătură cu acest exemplu Crombach face următoarea remarcă, care duce la concluzia că în spatele acestui eufemism se ascunde un tabu. El susține faptul că o asemenea boală, cronică și incurabilă poate pune sub semnul întrebării capacitatea de conducere a unui președinte, iar această idee nu trebuie să se nască în mintea alegătorului, ea este pur și simplu tabu.

Un alt posibil tabu este, după părerea lui Crombach, boala în sine. De aici se naște întrebarea firească, de ce ar trebui aplicate în cazul politicianilor alte reguli decât în cazul oamenilor de rând, care nu își ascund (decât din interese pur personale) bolile de care suferă.

Există întotdeauna o cauză, adică un tabu, când nu se spune lucrurilor pe nume. Adeseori aceste cauze sunt străvechi, ca cele care au împiedicat formarea unui vocabular neutru de ex. în domeniul sexualității. Dar există de asemenea și cauze mai recente, cum ar fi armele de înaltă precizie folosite în războaiele ultimelor decenii. Dacă în timpul războiului din Vietnam s-a folosit armament tradițional care a cauzat “pierderi în rândurile civililor”, de la introducerea armelor de mare precizie formula folosită de către jurnaliști pentru a semnala morții din rândurile populației civile menționa doar *pagube colaterale*, o expresie eufemistică cu caracter manipulator.

În discursurile politicianilor dar și în textele politice din presa zilnică se întâlnesc enunțuri voalate, ce pot fi catalogate drept eufemisme. Pentru a recunoaște un eufemism politic este necesară cunoașterea temeinică a activității politice, dar și informații privind modul de formare al eufemismelor. Dar tocmai din cauza acestor premise ce trebuie îndeplinite în vederea analizei eufemismelor a fost pentru mine motivul unui studiu mai amănunțit.

3. Eufemismele în limbajul politic

Pentru studiul de față am definit limbajul politic nu ca limbaj de specialitate (jargon politic), al cărei terminologie de specialitate este în mare măsură semnificativă.

Limbajul politic descris în această lucrare se suprapune cu limbajul uzual, cu limbajul public, cel folosit de către politicieni pentru a aduce la cunoștința publicului anumite decizii politice.

Prin lucrarea de față mi-am propus să analizez (printre altele) și în ce măsură au căpătat conotație neutră, sau chiar pozitivă anumite devize/parole politice de tipul *democrație* sau *libertate* folosite inițial cu caracter eufemistic. Aduc în acest scop

următorul exemplu: postul de televiziune CNBC a folosit în timpul războiului din Irak din luna martie 2003 deviza *operation freedom*, în traducere românească *operațiunea libertatea* (CNBC-News, 22.03.2003, ora 17.30). Termenul *freedom/libertate* folosit în contextul unui război permite asocieri pozitive în totală opoziție cu realitatea obiectivă, sângeroasă a războiului, care este cunoscută de către emițătorul acestei informații (în acest caz conducerea SUA).

Devize sau enunțuri politice folosite eufemistic nu pot fi apreciate pe baza unei anume formulări, cum este cazul multor eufemisme (v. operațiune=război). Acestea pot fi analizate doar pe baza efectului creat în rândul ascultătorilor precum și pe baza fixării lor contextuale. Trebuie menționat însă, că folosirea eufemismului politic este caracterizat printr-un grad ridicat de generalizare, care permite ascultătorului să asocieze propriile păreri cu enunțul politic auzit, fără a avea posibilitatea să verifice veridicitatea spuselor vorbitorului / comunicatorului. Pentru a demonstra cele expuse voi aduce ca exemplu (fără comentarii) atitudinea pozitivă față de acțiunile militare destructive din Irak, constatată la mulți locuitori ai Constanței (și nu numai). Să aruncăm o privire asupra sloganurilor ce au însoțit reportajele și știrile de război de la câteva posturi de televiziune:

- *Operațiunea „Șoc și Groază”* – Realitatea TV, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Furtună în Irak* – Antena 1, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Strike on Iraq* – CNN, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Operațiunea „Decapitarea”* – Realitatea TV, 22.03.2003, 9.00 Uhr
- *Operation „Iraq Freedom”* – NBC, 22.03.2003, 17.30 Uhr
- *Operațiunea „Pas cu Pas”* – Realitatea TV, 26.03.2003, 20.00 Uhr
- *Operation „Iraq Freedom”* – NBC, 26.03.2003, 20.15 Uhr
 - *Furtună în Irak* – Antena 1, 28.03.2003, 20.00 Uhr

Sloganul politic influențează opinia publică în cadrul sistemului de propagandă și se bazează pe limbajul de opinie (spre deosebire de limbajul funcțional), căruia îi conferă caracter emotiv (sloganurile sunt folosite în general ca mijloc de exprimare emoțională). Efectul emotiv nu este însă singura caracteristică a sloganului politic, deoarece manipularea prin limbaj de către formatorul de opinie și propagandist se referă în mare măsură la conținuturi conceptuale. Totuși influențarea emoțională și intelectuală sunt strâns legate.

Multe studii asupra eufemismului politic îl desemnează ca parte integrantă a artei guvernării sau ca element de protejare a sentimentelor. Eufemismul care camuflează conținuturi conceptuale este folosit nu numai în scopul obținerii și păstrării puterii în stat ci și în scop manipulativ, de vreme ce reflectă exercitarea puterii politice.

Pentru a sublinia aceste idei voi aduce un alt citat al celebrului scriitor german Martin Walser:

Despre Auschwitz nu pot exista două păreri divergente. Dar modul de abordare poate fi într-atât ritualizat, încât orice alt mod de a discuta despre Auschwitz este declarat blasfemie. Este stadiul la care s-a ajuns acum la noi (Germania- MM.): formalizarea, standardizarea limbii pentru fapte ce provin din conștiința noastră.

(Martin Walser. *Über freie und unfreie Rede*, in: *Der Spiegel*, no. 45/1994)

Walser completează astfel categoriile de realizare lingvistică a eufemismului, și anume eufemismul creat prin ritualizarea limbii.

Împărtășesc întru totul părerea autoarei Sigrid Luchtenberg (1975:51) potrivit căreia existența eufemismelor în limbajul politic precum și folosirea acestora sunt primejdioase, deoarece nu există întotdeauna posibilitatea verificării lui, și de asemenea, din cauza faptului că sunt necesare cunoștințe politice de specialitate dar și o temeinică stăpânire a limbii, ceea ce nu corespunde decât în mică proporție realității cotidiene. Se prea poate ca un eufemism politic să fie recunoscut ca atare de către cetățeni, dar chiar și în acest caz folosirea pe termen lung a unui limbaj inofensiv poate conduce la atenuarea/inocentizarea conținutului.

Deoarece intenția comunicatorului este deseori mascată prin folosirea eufemismelor, se impune o mai amănunțită cercetare a caracteristicilor și rolului acestora. Folosesc în acest scop studiul lui Sigrid Luchtenberg (1975), care a stabilit două tipuri de eufemisme, în funcție de intențiile vorbitorului. Acestea sunt: 1. eufemisme atenuante și 2. eufemisme de dezinformare/manipulare.

3.1. Eufemisme atenuante

Punctul de plecare al catalogării eufemismelor efectuat de Luchtenberg îl constituie relația între partenerii procesului de comunicare, care determină funcția și scopul actului de vorbire. Această dublă perspectivă cumulează desigur intenția vorbitorului și efectul asupra receptorului (perspectivă exemplificată anterior cu ajutorul devizelor politice folosite în reportajele despre războiul din Irak din martie 2003).

Luchtenberg descrie eufemismele de atenuare astfel (1975: 361-368):

exprimarea condiționată social, cu ajutorul căreia aspectul indecent, necuviincios al unui cuvânt sau concept este atenuat sau este renumit folosindu-se un aspect inatacabil.

Din punct de vedere al relației vorbitor-receptor această funcție poate fi descrisă mai amănunțit: într-o situație de comunicare este vorba întotdeauna de conținuturi, care

sunt supuse cenzurii sociale. În acest context Luchtenberg amintește convențiile obligatorii care fac referire la obiecte, procese, situații, ce trebuie evitate, a căror menționare trebuie evitată. Din acest punct de vedere constatăm un conflict de interese din perspectiva comunicatorului: pe de o parte el vrea să mențină actul comunicării pentru a transmite receptorului o anumită informație, pe de altă parte nu dorește să încalce anumite convenții sociale, cum s-ar întâmpla dacă ar face referire la obiecte, situații tabuizate din punct de vedere social. Rezolvarea conflictului se regăsește în formulări de rezervă, care distrag atenția de la aspectul prohibit. Totodată el îl scutește pe receptor de percepția unei formulări dure, eufemismul atenuant ținând astfel cont de sentimentele receptorului.

Caracteristicile eufemismului atenuant pot fi rezumate după cum urmează:

- Eufemismele atenuante sunt întotdeauna condiționate de normele și convențiile sociale, religioase etc.
- Scopul acestora constă în evitarea prin mijloace lingvistice a tabu-urilor sociale făcând posibilă tematizarea unor aspecte indecente în ciuda tabu-urilor.
- Împreună cu respectarea convențiilor sociale se realizează și menajarea sentimentelor partenerilor de comunicare: evitarea jenei în ceea ce-l privește pe vorbitor, dar și evitarea unor reacții emotive negative în ceea ce-l privește pe receptor.

3.2. Eufemismul de manipulare

Pentru a deosebi funcția de atenuare de cea de manipulare prin folosirea eufemismelor este necesară din nou descrierea relației vorbitor-receptor în timpul actului comunicării. Luchtenberg (1974: 368-380) descrie eufemismele de manipulare ca fiind acele eufemisme ce nu au ca scop menajarea sentimentelor receptorului. Din păcate, însă, deosebirea între eufemismele atenuante și cele de manipulare nu este întotdeauna realizabilă în realitate. Luchtenberg însăși spune (1975:369):

Despărțirea eufemismelor în atenuante și de manipulare cunoaște multe aspecte

și nu rareori un eufemism îndeplinește ambele funcții.

În ciuda dificultăților de departajare Luchtenberg stabilește deosebiri fundamentale aducând ca argument în acest scop motivele comunicatorului de a folosi acest tip de eufemisme. Nu este vorba în acest caz de respectarea unor norme sau interdicții sociale, care se pot manifesta și în domeniul limbajului, ci de interese strict personale ale vorbitorului (deținerea și controlul puterii politice), pentru a căror realizare folosește limba ca mijloc de manipulare.

Eufemismele politice în contextul sloganurilor referitoare la războiul din Irak din martie 2003 sunt realizate cu ajutorul substituirii conținutului prin minimalizarea ororilor tipice unui război, prin folosirea neologismelor, prin ritualizarea limbajului,

chiar prin folosirea unor sintagme precum: *șoc și groază, decapitarea*, ce nu par să facă parte din câmpul semantic al termenului *război*.

Factorii externi ai comunicării manipulative sunt descriși precum urmează de către S. Luchtenberg (1975:370):

Un vorbitor V modifică informația I așteptată de către un receptor R astfel încât V transmite doar părți ale I care îi sunt lui favorabile. V transmite deci o informație ce nu corespunde voit realității, care a stat la baza acesteia.

Scopul comunicării manipulative spre deosebire de cea atenuantă poate fi atins numai atunci, când R pe baza cunoștințelor insuficiente a realității obiective sau datorită unei stăpâniri defectuoase a limbii nu recunoaște incompatibilitatea informației cu realitatea și acceptă ca adevăr informația falsă a vorbitorului.

Rezumativ poate fi făcută următoarea apreciere cu privire la eufemismele de manipulare:

Eufemismele de manipulare sunt acelea, pe care un vorbitor nu le folosește pentru a evita tabu-uri existente sau pentru a menaja sentimentele ascultătorului său, ci pentru a îi ascunde acestuia fapte sau acțiuni și pentru a trage astfel foloase personale. Scopul eufemismelor de manipulare este atins numai atunci când acestea nu sunt recunoscute de către receptor. Confuzia rezultă deci din intenția vorbitorului.

În concluzie putem rezuma cele două funcții, de atenuare și manipulare, după cum urmează:

- **Evitarea unui tabu:** eufemismele de tipul “a trece în lumea dreptilor” pentru *a muri* permite comunicarea în legătură cu situații sau obiecte considerate tabu. Scopul acestor eufemisme este de a proteja sentimentele receptorului.
- **Manipularea:** eufemismele de manipulare de tipul “operațiunea șoc și groază” pot duce la mutilarea realității și la falsificarea acesteia slujind exclusiv intereselor politice ale vorbitorului. Acestea se bazează pe cunoștințe insuficiente de specialitate precum și pe cunoașterea defectuoasă a limbii și, dacă receptorul nu le identifică ca eufemisme, își ating scopul dorit și anume manipularea opiniei receptorului.

3.3. Eufemismele ca minciuni parțiale

Din convingerea că folosirea eufemismului în limbajul politic are scop de manipulare și camuflare a adevărului se naște întrebarea firească dacă nu poate fi înțeles ca minciună. Cu alte cuvinte, ce criterii trebuie să îndeplinească un enunț pentru a putea fi considerat și definit ca minciună.

Cu ajutorul eufemismului se omite folosirea unui enunț precis, aceasta fiind o formă de manipulare. Acest lucru se bazează pe o practică a politicianilor de a se

folosi de logica probabilităților resp de o logică polivalentă, atunci când formulează o propoziție eufemistică. În acest caz nici nu are importanță dacă vorbitorul / comunicatorul este conștient că folosește logica probabilității, la fel cum nu e obligatoriu să-și dea întotdeauna seama că folosește un eufemism. La rândul lui și receptorul tinde să interpreteze informația pe baza unei logici duale. Pe scurt, o propoziție este ori adevărată ori falsă. Această logică este favorizată de faptul că în limbajul uzual vorbitorul recurge de cele mai multe ori la operatori textuali de tipul *eu cred, sunt de părere că...* Atunci când receptorul se confruntă cu un eufemism în limbajul politic, el aplică și aici logica duală. El va confunda eufemismul cu enunțul adevărat, real. Dacă, însă, recunoaște manipularea, nu îl va mai crede pe politician și va considera minciună, neadevăr sloganul sau textul politic.

În sprijinul acestei teorii voi folosi un citat din scena politica germană. Într-un interviu cu ministrul de externe Joschka Fischer (Partidul Ecologist) acesta a trebuit să ia atitudine referitor la incompatibilitatea programei politice a partidului său cu politica de facto a guvernului, din care face parte. La întrebări Fischer a dat răspunsuri contradictorii și evazive.

(*Der Spiegel*, no. 34, 20.08.2001, pag. 24-27)

Spiegel: Exact asta este problema centrală a guvernării dumneavoastră – faptul că Partidul Ecologist are în programul său revendicări, pe care nu le poate îndeplini în procesul de guvernare.

Reporterul este de părere că Partidul Ecologist nu are de fapt un profil politic precis, nefiind astfel apt de a governa pentru că foarte des trebuie să facă compromisuri pentru a se menține în coaliția de guvernământ. Această părere poate fi înțeleasă ca adevăr factic în exemplul meu. La această întrebare Joschka Fischer dă următorul răspuns:

Fischer: Cu siguranță, nu. Este de fapt chiar invers. Poate că am făcut greșeli nu de conținut ci de procedură. Noi suntem pentru reformă structurală, iar aceasta necesită timp și tenacitate, noi, însă, am insistat prea des pe realizarea imediată a deciziilor.

La întrebarea care enunț este adevărat și care este fals, se poate da un singur răspuns: ambele sunt adevărate, și totuși antagonice, căci fiecare dintre vorbitori vorbește despre altceva. Replica ministrului Fischer nu este, de fapt, răspunsul la întrebarea reporterului.

3.4. Eufemismele în politica socială

Pentru ca actul comunicării în politica socială să poată funcționa între comunicator și receptor via mass-media, partenerii comunicării trebuie să cunoască implicațiile unui limbaj eufemistic. În mod normal acest lucru se realizează. Totuși se întâmplă foarte des ca în textul politic transmis, comunicatorii să încerce să camufleze, să ascundă

aspecte ale unor decizii politice, astfel încât receptorul neinițiat să nu își poată da seama de adevărul din spatele eufemismului.

Folosesc ca exemplu în acest scop o lege intrată în vigoare la 1 august 2001 în R.F. Germania, este vorba despre Legea Parteneriatului pe Viață (Lebenspartnerschaftsgesetz), care reglementează căsătoriile homosexuale. Mai exact fac referire la aceasta pe baza articolelor apărute în presa scrisă (*Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Der Spiegel*) în perioada 1 iulie-30 sept. 2001, care redau declarațiile politicianilor.

Legea Parteneriatului pe Viață nu conferă aceleași drepturi și nu stabilește aceleași criterii de funcționare partenerilor unei căsătorii homosexuale cu acelea ale uneia heterosexuale. Acest lucru nu a fost explicat în declarațiile apărute în presa germană și nu a fost cunoscut nici măcar de perechile homosexuale interesate, cel puțin în primele trei luni de la intrarea în vigoare a legii în cauză. Acest lucru este evident din confuzia creată chiar în prima zi a aplicării legii, 1 august 2001. În continuare voi reda un pasaj dintr-un articol apărut la 19 iulie 2001, pag.7 a ziarului *Süddeutsche Zeitung*, no. 164:

Ca întotdeauna la încheierea unei căsătorii partenerei se prezintă în fața ofițerului stării civile și declară că vor să încheie un parteneriat pe viață. (...) În mod normal cei doi parteneri vor conviețui într-o comunitate compensatorie, care corespunde pe larg comunității de participare maritală.

La o primă lectură se înțelege că o înregistrare la ofițerul stării civile ar fi suficientă pentru încheierea unei căsătorii homosexuale. Lucrurile nu stau însă tocmai așa. Cititorul interesat din landul Bavaria spre ex. trebuie să apeleze ori la textul original de lege (nepublicat integral) ori la consultații profesionale pentru a afla că în landul în care locuiește o pereche homosexuală trebuie să se prezinte pentru încheierea căsătoriei la notar și nu la ofițerul stării civile. De asemenea politicienii *omit* să menționeze faptul că nu sunt reglementate în sus numita lege nici aspecte vitale legate de o căsătorie homosexuală, cum sunt dreptul la moștenire sau reglementările fiscale. Această omisiune este perpetuată încă mult timp în mass-media germană, eufemismul prin omisiune având funcție de dezinformare. Se poate ca folosirea eufemismului în acest caz să fi avut la bază dorința de a evita un tabu social străvechi. În acest caz am avea de a face cu eufemismul atenuant, care are ca scop menajarea sentimentelor receptorului. Dacă politicienii au omis acele informații cu bună știință pentru a ține sub control un anumit fenomen social, este o întrebare care ar muta accentul de pe funcția atenuantă pe cea manipulatorie a eufemismului politic. Este o întrebare al căruui răspuns ar depăși limitele prezentei lucrări, care se rezumă la aspectele lingvistice ale eufemismelor politice.

4. Cuvânt de încheiere

În locul unei concluzii științifice care îmi pare prematură încă, aș dori să închei citând cuvintele marelui reformator Martin Luther: *Cuvântul și vorbitorul sunt două persoane diferite*. Pentru a tălmăci aceste vorbe din perspectiva lucrării de față, voi

constata faptul că enunțul, cuvântul vorbitorului ca eufemism reprezintă de fapt o înlocuire noțională. Un enunț real obiectiv legat direct de persoana vorbitorului, care conține cuvinte conotate negativ ce nu au nici funcție atenuantă nici manipulatorie, este înlocuit cu termeni neutri, adesea chiar pozitivi, astfel încât realitatea obiectivă nu mai poate fi recunoscută. Ne punem în acest caz întrebarea firească: limbajul eufemistic al politicianilor nu cumva camuflează voit propria părere și implicit adevărul obiectiv, pentru a crea o percepție falsă. Ca răspuns ipotetic îmi permit să fac următoarea remarcă: Discursul politic ce se folosese de eufemisme manipulatorie conferă statut propriu acestora. Eufemismele devin cea de-a doua realitate, acceptată ca adevăr factual de către receptor. Dar, deîndată ce majoritatea cetățenilor, adică a alegătorilor, recunoaște această a doua realitate în limbajul politicianului, acceptă și dihotomia *vorbitor – cuvânt*. După cum spunea Luther, două persoane diferite, iar sancțiunile electorale nu vor întârzia să apară.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie primară

Frankfurter Allgemeine Zeitung (1. Juli – 30 September 2001)

Süddeutsche Zeitung (1. Juli – 30 September 2001)

Der Spiegel (1. Juli – 30 September 2001)

www.faz.de

www.sz.de

www.spiegel.de

Fernsehsender: Nachrichtensendungen bei Antena 1, Realitatea TV, România 1, NBC, CNN im Zeitraum März-April 2003

Bibliografie secundară

BURKHARD, Armin (1988): *Sprache in der Politik. Linguistische Begriffe und Methoden*. IN: Englisch Amerikanische Studien 10. S.333-358.

BUSSMANN, Hadumod (1990): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Zweite, völlig neu bearbeitete Auflage. Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.

CROMBACH, Michael (2001): *Euphemismus und Tabu*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der geisteswissenschaftlichen fakultät der Universität Salzburg.

DANNINGER, Elisabeth (1982): *Tabubereiche und Euphemismen*. IN: Welte, Werner (Hrsg.) (1982): Sprachtheorie und angewandte Linguistik. Festschrift für Alfred Wollmann. Gunter Narr Verlag. Tübingen. S.237-251.

Die Bibel oder Die Ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments. (1978). Nach der Übersetzung Martin Luthers. Deutsche Bibelstiftung Stuttgart.

- FAULSEIT, Dieter & KÜHN, Gudrun (1975): *Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache*. 6., unveränderte Auflage. VEB Bibliographisches Institut Leipzig.
- FREUD, Sigmund (1991): *Totem und Tabu*. Einige Übereinstimmungen im Seelenleben der Wilden und der Neurotiker. Fischer Taschenbuchverlag. Frankfurt a.M.
- GALLENKAMP, Elisabeth (1976): *Die politische Rolle des Journalisten*. Studieneinheit 8. IN: Einführung in die Kommunikationswissenschaft – Der Prozess der politischen Meinungs- und Willensbildung. Teil 1. Ein Kurs im Medienverbund. Erarbeitet von einer Projektgruppe am Institut für Kommunikationswissenschaft der Universität München. Verlag Dokumentation München.
- GIRNTH, Heiko (1996): *Texte im politischen Diskurs. Ein Vorschlag zur diskursorientierten Beschreibung von Textsorten*. IN: Hoberg, Hölder, Otto, Pflug, Warner (Hrsg.) (1996): Muttersprache. Vierteljahresschrift für deutsche Sprache. S.66-79.
- HASUBECK, Peter & GÜNTHER, Wolfgang (1973): *Sprache der Öffentlichkeit*. Informierende Texte und informatorisches Lesen im Unterricht der Sekundarstufe. Pädagogischer verlag Schwann. Düsseldorf.
- HOLLY, Werner (1985): *Politische Kultur und Sprachkultur. Wie sich der Bürger politische Äußerungen verständlich machen kann*. IN: Wimmer, Reiner (Hrsg.) (1985): Sprachkultur. Jahrbuch 1984 des Instituts für deutsche Sprache.
- KLEIN, Josef (1999): *Die politische Fachsprache als Institutionensprache*. IN: Hoffmann, Kalverkämper, Wiegand, Galinski (Hrsg.) (1999): Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. „Halbband. Walter de Gruyter. Berlin, New York.
- LEINFELLNER, Elisabeth (1971): *Der Euphemismus in der politischen Sprache*. Berlin.
- LUCHTENBERG, Sigrid (1975): *Untersuchung zu Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn.
- MÜLLER, Wolfgang (1973): *Leicht verwechselbare Wörter*. Bibliographisches Institut. Mannheim.
- SÖKELAND, Werner (1979): *Ein Beitrag zur Theorie der indirekten Sprechakte*. IN: Vandeweghe, Van de Velde (Hrsg.) (1979): Bedeutung, Sprechakte und Texte. Akten des 13. Linguistischen Kolloquiums. Bd.2. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- STRASSNER, Erich (1992): *Dementis, Lügen, Ehrenwörter. Zur Rhetorik politischer Skandale*. IN: Dyck, Jens, Ueding (Hrsg.) (1992): Rhetorik. Ein internationales Jahrbuch. Band 11. Rhetorik und Politik. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.
- STRASSNER, Erich (1994): *Deutsche Presse und Pressesprache nach 1945*. IN: Löffler, Jakob, Kelle (Hrsg.) (1994): Texttyp, Sprechergruppe, Kommunikationsbereich. Studien zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart. Festschrift für Hugo Steger zum 65. Geburtstag. Walter de Gruyter. S.225-260.
- STRAUSS, Gerhard (1986): *Der politische Wortschatz*. Zur Kommunikations- und Textsortenspezifik. Gunter narr Verlag. Tübingen.
- YHU, Xiaolan (1992): *„Wenn sich das Gras bewegt, dann muss auch der Wind blasen!“ Studien zur Metapher in der deutschen politischen Pressesprache – unter besonderer Berücksichtigung der China-Berichterstattung*. Peter Lang. Frankfurt a.M.

-
- ZIMMERMANN, Hans-Dieter (1972): „*Der allgemeine Barzel*“. IN: Rucktäschel (Hrsg.) (1972): *Sprache und Gesellschaft*. Wilhelm Fink Verlag. München. S.113.
- ZÖLLNER, Nicole (1997): *Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen*. Europäischer Verlag der Wissenschaften. Frankfurt a.M.